

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

МОТИВАЦІЯ ЗДОБУТТЯ ДРУГОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 07-232 М групи
Спеціальності 053 Психологія
Освітньо-професійної програми
«Психологія»
Анастасія ВОЛЯНЮК

Керівник: доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри психології
Ігор ПОПОВИЧ

Рецензент: докторка психологічних
наук, професорка, завідувачка кафедри
психології та соціології
Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля
Юлія БОХОНКОВА

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану	6
1.1. Мотивація як психологічна категорія	6
1.2. Види мотивації навчальної діяльності та здобуття освіти	11
1.3. Мотивація здобуття другої вищої освіти під час воєнного стану ...	16
Висновки до I розділу	20
РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану	22
2.1. Діагностика мотиваційної сфери здобувачів, які опановують другу вищу освіту в умовах воєнного стану	22
2.2. Аналізування результатів дослідження мотивів здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану	27
2.3. Тренінгова програма формування конструктивної мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану	36
Висновки до II розділу	39
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану визначається наступними чинниками:

Воєнний стан є періодом нових соціальних і економічних реалій, у зв'язку з чим змінюється і мотивація людей до здобуття вищої освіти. Друга вища освіта є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, а в умовах воєнного стану це особливо важливо, оскільки люди шукають нові можливості для працевлаштування. Дослідження мотивації здобуття другої вищої освіти може допомогти розробити ефективні тренінгові програми навчання та підтримки здобувачів освіти. Тому, дослідження мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану є актуальним і має важливе практичне значення.

Особливості освітнього процесу в закладах вищої освіти в умовах воєнного стану досліджували О. Донченко, О. Калініченко, О. Пшенична, Ю. Семеняко. Питаннями мотивації здобуття вищої освіти займались Б. Барчі, Л. Бондар, І.Головська, О. Кочарян, Ю. Лахмотова, В. Павленко, В. Староста, О. Попадич, Є. Фролова, Т. Чернева, В. Шкраб'юк, А. Цапко, а науковці О. Габелкова, О. Луценко, Н. Мишко, О. Мітіна, О. Смоліна вивчали феномен вмотивованості отримання другої вищої освіти.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити особливості мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичне аналізування науково-психологічної літератури з проблеми мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану;

2. З'ясувати основні мотиви здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану;

3. Визначити кореляційні зв'язки мотивів здобувачів другої вищої освіти в умовах воєнного стану.

4. Проаналізувати і узагальнити результати емпіричного дослідження, розробити тренінгову програму формування конструктивної мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану.

Об'єкт дослідження: мотивація здобуття другої вищої освіти.

Предмет дослідження: основні мотиви здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану.

Відповідно до мети та завдань дослідження обрано та використано комплекс **методів та методик:** *теоретичні* – аналізування, синтезування, порівняння, систематизацію та узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану; *емпіричні* – тестування, анкетування.

Наукова новизна полягає у тому, що у науковій роботі *виявлено* нові зв'язки між мотивами здобуття другої вищої освіти, *визначено*, як саме впливає воєнний стан на мотиви здобуття освіти, *розглянуто* психологічні змістові параметри мотивації здобувачів другої вищої освіти.

Практичне значення дослідження полягає у використанні результатів для розробки заходів психологічної підтримки вступників та здобувачів освіти в умовах воєнного стану. Знання про провідні мотиви здобувачів допоможе визначити шляхи та засоби професійної орієнтації потенційних вступників до ЗВО. Також в роботі запропоновано тренінгову програму формування конструктивної мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні аспекти кваліфікаційної роботи були представлені на XIV Міжнародній науково-

технічній конференції аспірантів та молодих вчених «Наукова весна» (Дніпро, 27–29 березня 2024 року) та на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Педагогіка і психологія в структурі університетської освіти України: історія, сьогодення, інноватика» (Івано-Франківськ, 30 травня 2024 року).

Публікації. Основні результати кваліфікаційного дослідження представлено у чотирьох наукових публікаціях здобувачки: у статті «Використання штучного інтелекту для розвитку сталої мотивації здобувачів вищої освіти», що була опублікована у XIV Міжнародній науково-технічній конференції аспірантів та молодих вчених «Наукова весна» (Дніпро, 27–29 березня 2024 року), статтях «Мотивація до здобуття другої вищої освіти сучасні тенденції в умовах війни» та «Використання чат-ботів на основі штучного інтелекту для підвищення мотивації здобувачів у STEM-просторі університету», що увійшли до збірки Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогіка і психологія в структурі університетської освіти України: історія, сьогодення, інноватика» (Івано-Франківськ, 30 травня 2024 року), у статті «Особливості мотивації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану», що була опублікована в електронному альманасі «Магістерські студії» (Випуск XXIV, Івано-Франківськ, 2024 рік).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 64 найменування. Повний обсяг роботи становить 52 сторінки, з них основного тексту – 41 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУТТЯ ДРУГОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1.1. Мотивація як психологічна категорія

Мотивація є ключовим психологічним конструктом, який описує механізми вибору та наполегливості в поведінці індивідів та груп. Вона має довгу історію в різних культурах і є важливим аспектом, що впливає на навчання, академічні досягнення, майбутню професійну діяльність людей.

Зауважимо, що мотивація є динамічним процесом, який постійно змінюється під впливом різних факторів (K.Cherry, 2023) [53]. Саме це і зумовлює необхідність дослідження мотивації, мотиваційних процесів та мотиваційної сфери. Мотиваційна сфера відображає загальний стан мотивації людини, поєднуючи в собі різні компоненти, які визначають, як саме вона реагуватиме на події навколо.

Мотиваційна сфера – це динамічна система внутрішніх психологічних процесів, яка визначає напрямок, інтенсивність і стійкість поведінки людини. Вона є рушійною силою, що спонукає нас до дій, вибору та досягнення цілей. Основні компоненти мотиваційної сфери зазначаємо у табл.1.1.

Табл.1.1. Основні компоненти мотиваційної сфери

Компонент мотиваційної сфери	Характеристика компонента
Потреби: Це внутрішні стани напруження, які спонукають людину до задоволення певних вимог організму або психіки.	Потреби можуть бути біологічними (фізіологічні), соціальними (приналежність, повага) та духовними (самоактуалізація). <i>Потреби є витоком мотивації, запускаючи процес пошуку шляхів їх задоволення.</i>
Мотиви: Це конкретні спонукання до дії, які виникають на основі потреб.	Мотиви можуть бути свідомими (коли людина усвідомлює причини своїх дій) або несвідомими (коли причини

	приховані від свідомості). <i>Мотиви надають потребам конкретного напрямку, тобто визначають, які саме дії людина буде здійснювати для їх задоволення.</i>
Цілі: Це бажані кінцеві результати, до яких спрямована діяльність.	Цілі можуть бути конкретними (чітко сформульовані і вимірювані) або абстрактними (загальні і нечіткі). <i>Цілі надають мотивації чіткого фокусу, допомагаючи людині зосередитися на конкретних завданнях.</i>
Інтереси: Це стійкі позитивні емоційні відношення до об'єктів або видів діяльності.	Інтереси надають діяльності особистісного сенсу. <i>Інтереси можуть виступати як додатковий стимул для досягнення цілей, оскільки людина отримує задоволення від самої діяльності.</i>
Цінності: Це стійкі уявлення про те, що є важливим і цінним в житті.	Цінності визначають систему орієнтації особистості і вибір цілей. <i>Цінності слугують фільтром для вибору цілей, оскільки людина прагне досягати тих цілей, які відповідають її ціннісним орієнтаціям.</i>
Емоції: Це суб'єктивні переживання, які супроводжують різні психічні процеси.	Емоції можуть посилювати або послаблювати мотивацію. <i>Емоції надають мотивації додаткової енергії і можуть впливати на вибір стратегій досягнення цілей.</i>
Воля: Це психічний процес, який забезпечує свідоме регулювання поведінки, подолання труднощів і досягнення поставлених цілей.	<i>Воля дозволяє людині долати перешкоди і досягати своїх цілей, навіть якщо мотивація може ослабнути.</i>

Мотиваційна сфера людини – це динамічна система внутрішніх психологічних процесів, яка визначає напрямок, інтенсивність і стійкість поведінки. Вона є рушійною силою, що спонукає нас до дій, вибору та досягнення цілей. Основними компонентами мотиваційної сфери є потреби, мотиви, цілі, інтереси, цінності, емоції та воля (Кочарян О. С., Фролова Є. В., Павленко В. М., 2011) [11, с.17]. Ці компоненти тісно

взаємодіють між собою, утворюючи складну систему, яка визначає нашу поведінку. Кожен із цих компонентів має свою специфічну роль: потреби забезпечують основний стимул, мотиви додають напрямок, цілі надають конкретику, а емоції та воля допомагають підтримувати стійкість. Разом ці елементи формують цілісну структуру, яка підтримує активність людини.

Потреби – це внутрішні стани напруження, які спонукають людину до задоволення певних вимог організму або психіки. Незадоволена потреба створює внутрішню напругу, яка, в свою чергу, породжує мотиви (С. Занюк, 2002) [8, с.110]. Мотиви надають діям цілеспрямованості, спрямовуючи їх на задоволення конкретної потреби. Цілі виникають на основі мотивів і визначають бажані кінцеві результати діяльності. Чітко поставлена ціль допомагає людині зосередитися на важливих завданнях та вибрати оптимальні засоби для їх досягнення. При цьому, інтереси та цінності значною мірою впливають на вибір цілей. Людина, як правило, обирає ті цілі, які відповідають її особистим інтересам та життєвим цінностям. Емоції відіграють важливу роль у мотивації, надаючи їй додаткової енергії. Позитивні емоції, такі як радість, ентузіазм, підвищують мотивацію, тоді як негативні емоції, такі як страх, тривога, можуть її знижувати. Воля забезпечує стійкість мотивації, дозволяючи людині долати труднощі та досягати своїх цілей, навіть якщо мотивація може ослабнути.

Таким чином, всі компоненти мотиваційної сфери тісно взаємопов'язані. Потреби породжують мотиви, які, в свою чергу, спрямовують поведінку на досягнення цілей. Цілі визначаються інтересами та цінностями, а емоції та воля впливають на силу і стійкість мотивації. Цей взаємозв'язок створює гнучку систему, здатну адаптуватися до змін у середовищі та особистих обставинах людини. У цій системі кожен компонент може компенсувати інші у разі їх ослаблення, забезпечуючи загальну стійкість поведінки

Теорії мотивації є одним із ключових елементів розуміння людської поведінки, оскільки вони допомагають пояснити, чому люди обирають певні дії, як підтримують мотивацію та зусилля, а також що впливає на досягнення ними поставлених цілей. Вивчення мотивації охоплює різноманітні підходи, що акцентують увагу на внутрішніх та зовнішніх чинниках, а також їхньому впливі на поведінку та благополуччя людини. Основними теоріями мотивації є соціально-когнітивна теорія, теорія самовизначення, інтеграційні підходи, феноменологічний підхід та теорія навчальної мотивації.

Соціально-когнітивна теорія стверджує, що мотивація є результатом взаємодії між особистісними, поведінковими та середовищними факторами. Ця теорія визнає важливість внутрішніх процесів, таких як цілевизначення, самооцінка прогресу, самоефективність та саморегуляція (Schunk D., DiBenedetto M., 2020) [58]. Ці елементи формують підхід до завдань і впливають на те, як людина реагує на виклики. Соціальні порівняння, тобто оцінка своїх досягнень відносно інших, також є важливим чинником, як і очікування результатів та атрибуції, тобто приписування успіхів або невдач власним або зовнішнім факторам.

Теорія самовизначення (SDT) фокусується на якості мотивації, розрізняючи її різні види. Вона визначає внутрішню мотивацію (задоволення від самого процесу діяльності) як найбільш сприятливу для психологічного благополуччя та високої продуктивності (Bureau J., Howard J., Chong J., Guay F., 2021) [36, с.51]. Крім того, існують інші форми регуляції поведінки, такі як ідентифікована регуляція (коли людина виконує завдання, вважаючи його важливим), інтросекція (виконання під тиском або через почуття обов'язку) та зовнішня регуляція (під впливом зовнішніх стимулів, таких як винагорода або покарання). Амотивація, або відсутність мотивації, є деструктивним чинником, який негативно впливає на результативність та задоволеність життям

(Broeck A., Howard J., Vaerenbergh Y., Leroy H., Gagne M., 2021) [35, с.243].

Інтеграційні підходи прагнуть об'єднати різні аспекти мотивації, поєднуючи як внутрішні, так і зовнішні фактори. Наприклад, теорії очікувань і самоефективності акцентують увагу на важливості внутрішніх переконань про власні можливості досягнення успіху, тоді як соціальні фактори, такі як моделювання (приклади успішної поведінки інших) і порівняння з іншими, теж впливають на рівень мотивації (Wigfield A., Koenka A., 2020) [63]. Когнітивні аспекти, зокрема саморегуляція (здатність контролювати власну поведінку), є важливими для підтримання довгострокової мотивації.

Феноменологічний підхід до мотивації розглядає її як конструкцію, що використовується для інтерпретації поведінки людини. Він звертає увагу на мотиваційні аномалії, що можуть проявлятися у різних психопатологіях, таких як депресія або тривожність, коли мотивація до дій суттєво знижується або, навпаки, збільшується у певних ситуаціях. (André R., Romão J., Azevedo F., Gonçalves M., Sereijo C., Saraiva R., Croca M., Abreu M., 2022) [31, с.705]. Цей підхід підкреслює важливість суб'єктивного досвіду та сприйняття мотивуючих чинників.

Теорія навчальної мотивації акцентує увагу на специфічних передумовах, що визначають мотивацію до навчання, таких як відкритість до досвіду, екстраверсія та орієнтація на цілі (Chung S., Zhan Y., Noe R., Jiang K., 2021) [40]. Вона також враховує результати навчання, серед яких важливими є наміри щодо продовження навчання або задоволеність своєю діяльністю. Ця теорія розширює традиційні уявлення про мотивацію, підкреслюючи, що процес навчання може бути вмотивований як внутрішніми (інтерес до знань), так і зовнішніми факторами (професійні цілі або соціальне схвалення).

Таким чином, теорії мотивації пропонують різні підходи до пояснення людської поведінки, проте всі вони акцентують на важливості

як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Соціально-когнітивна теорія підкреслює взаємодію між особистими переконаннями, поведінкою та середовищем. Теорія самовизначення робить акцент на різноманітності форм мотивації та їхніх наслідках для благополуччя. Інтеграційні підходи об'єднують різні концепції, а феноменологічний підхід зосереджується на суб'єктивному досвіді та мотиваційних аномаліях. Теорія навчальної мотивації додає до цього спектру нові аспекти, пов'язані з освітнім контекстом.

Мотивація пояснює, чому ми прагнемо досягнення певних цілей, чому ми готові докладати зусиль та долати труднощі. Розуміння мотивації є ключовим для ефективного управління людьми, навчання та особистісного розвитку (Gurjar D., 2022) [43]. Поняття мотивації є невід'ємною частиною нашого життя, впливаючи як на професійну, так і на особисту сферу. Однак, незважаючи на свою важливість, мотивацію досить складно спостерігати безпосередньо. Вона є радше конструктом, який ми використовуємо для пояснення та інтерпретації поведінки, що привертає нашу увагу.

Результати дослідження свідчать про те, що аномалії мотивації можуть проявлятися як у вигляді її ослаблення, так і посилення.

Різноманіття теорій мотивації, що існують сьогодні, свідчить про складність цього феномену. Кожна з цих теорій проливає світло на певні аспекти мотивації, але водночас нехтує іншими. Така різноманітність ускладнює досягнення загального розуміння мотивації та обмежує можливості для подальших досліджень.

1.2. Види мотивації навчальної діяльності та здобуття освіти

Мотивація до навчальної діяльності та здобуття освіти є важливим аспектом освітнього процесу, який впливає на успішність здобувачів вищої освіти, їхнє благополуччя та професійний розвиток. Різні типи мотивації можуть мати різні наслідки для здобувачів, і розуміння цих

типів є ключовим для оптимізації освітнього процесу. Успішність здобувачів значною мірою залежить від наявності сильної мотивації до навчання. Мотивація не лише сприяє кращому засвоєнню матеріалу, а й покращує психологічне благополуччя, підвищуючи рівень задоволення від навчального процесу та формуючи готовність до майбутньої професійної діяльності.

Проблема мотивації студентів до навчання в умовах дистанційного формату є актуальною та складною. Дослідження науковиць Головської І. та Черневої Т. підтверджують, що як здобувачі, так і викладачі відчують значні труднощі в адаптації до нового формату навчання. Незнайомість з онлайн-інструментами, відсутність звичного соціального взаємодії та інші чинники призводять до зниження мотивації до навчання (І. Головська, Т. Чернева, 2021) [6, с.227-229]. Дистанційне навчання висуває нові вимоги до здобувачів, які мають адаптуватися до менш інтуїтивного формату та виконувати навчальні завдання з більшою самостійністю. Відсутність безпосередньої підтримки з боку викладача та обмежене спілкування з однокурсниками можуть знижувати мотивацію та навіть викликати почуття ізоляції.

Мотивація до навчання – це багатогранне поняття, яке залежить від цілого ряду факторів, як індивідуальних (характер, вікові особливості, інтереси, здібності тощо), так і пов'язаних з навчальним середовищем (організація освітнього процесу, мотиваційні програми, перспективи працевлаштування). Важливо враховувати різноманіття мотивів, які впливають на вибір здобувачів при виборі ЗВО та професії. Особисті фактори, такі як внутрішні цінності й інтереси, можуть значно підсилювати бажання навчатись, тоді як структуроване освітнє середовище здатне створювати додаткові стимули.

Варто зазначити, що дистанційне навчання вимагає від студентів більшої самоорганізації та самодисципліни, що може бути складним завданням для багатьох. Тому важливо створювати умови, які б

стимулювали активну участь здобувачів в освітньому процесі та підтримували їхню мотивацію. Це може включати в себе різноманітні інтерактивні форми навчання, регулярний зворотній зв'язок від викладачів, а також можливості для соціальної взаємодії студентів один з одним (Волянюк А., 2023) [4, с.201]. На нашу думку, це допомагає компенсувати брак особистого контакту й підтримувати навчальну мотивацію.

Розуміння факторів, що впливають на мотивацію здобувачів в умовах дистанційного навчання, є ключовим для розробки ефективних стратегій підтримки їхньої навчальної діяльності. Це дозволить не лише підвищити академічні результати здобувачів вищої освіти, але й сприятиме їхньому особистісному зростанню та розвитку.

Основними типами мотивації в освітній діяльності є внутрішня та зовнішня мотивація. Розуміння відмінностей між ними дозволяє краще управляти процесом мотивації здобувачів у навчанні.

Внутрішня мотивація – це рушійна сила, яка бере початок всередині особистості. Вона пов'язана з інтересом до знань, бажанням саморозвитку, прагненням до самореалізації та почуттям власної ефективності (R. Vallerand, 1992) [60, с.1009]. Люди, мотивовані внутрішньо, навчаються для власного задоволення, отримання нових знань та навичок. Наприклад, вони можуть обрати другу вищу освіту, щоб розширити світогляд, змінити професію або просто задовольнити свою інтелектуальну цікавість. Внутрішня мотивація вважається більш стабільною та стійкою, оскільки вона базується на особистих цінностях і інтересах.

Зовнішня мотивація – це спонукання до дії, які виникають під впливом зовнішніх факторів. Це можуть бути матеріальні винагороди (підвищення зарплати, премії), соціальне визнання (престиж професії, кар'єрний ріст), або тиск з боку оточення (сподівання батьків, друзів). Зовнішня мотивація може бути потужним стимулом для початку

навчання, однак, часто вона буває менш стійкою порівняно з внутрішньою (K. Cherry, 2023) [53]. Погоджуємось з цим твердженням, оскільки зовнішня мотивація може втрачати свою ефективність, якщо зникає джерело зовнішніх стимулів. Наприклад, здобувач, мотивований лише перспективою стипендії або високої зарплати, може втратити інтерес до навчання при зменшенні або зникненні цієї винагороди.

На практиці, мотивація до здобуття другої вищої освіти є результатом взаємодії внутрішніх та зовнішніх факторів. Часто, саме внутрішня мотивація визначає тривалість та якість навчання. Однак, зовнішні фактори можуть слугувати додатковим стимулом і допомагати подолати труднощі на шляху до мети. Мотиви до здобуття другої вищої освіти можуть змінюватися в процесі навчання, адже зовнішні фактори можуть підсилювати внутрішню мотивацію. Наприклад, усвідомлення цінності навчання для кар'єри може підсилювати особисту зацікавленість.

Внутрішня мотивація ґрунтується на індивідуальних потребах та цінностях людини. Вона визначається бажанням саморозвитку, пізнання нового та досягнення особистих цілей. На основі аналізування теоретичних джерел робимо висновок, що до провідних типів внутрішньої мотивації здобуття освіти належать:

1. Пізнавальна мотивація: прагнення здобувати нові знання, розширювати світогляд та розуміти складні явища (Vasiuk O., Vygovska S., Malyshevskiy O., Nychkalo N., Malyshevskaya I., Zorochkina T., 2022) [61].

2. Мотивація досягнень: бажання досягати успіху, встановлювати високі цілі та докладати зусиль для їх реалізації (Харченко А., Гулий Ю., Научитель О., 2022) [27, с.29].

3. Мотивація до самоактуалізації: прагнення реалізувати свій потенціал, розвинути свої таланти та здібності (Howard J., Chong J., Bureau J. 2020) [42].

Зовнішня мотивація формується під впливом соціального середовища та обумовлена зовнішніми факторами. До основних типів зовнішньої мотивації здобуття освіти належать такі типи:

1. Соціальне схвалення: бажання отримати визнання від оточуючих, підвищити свій соціальний статус (Zareka Y., Fey S. Sirocha L. 2020) [64].

2. Матеріальна винагорода: прагнення отримати підвищення зарплати, премію або інші матеріальні блага (Howard, J., Bureau, J., Guay, F., Chong, J., Ryan, R. 2021) [41, с.1312].

3. Кар'єрне зростання: бажання зайняти більш високу посаду або змінити сферу діяльності (Vasiuk O., Vygovska S., Malyshevskiy O., Nychkalo N., Malyshevska I., Zorochkina T., 2022) [61].

4. Суспільний запит: відповідь на сучасні виклики ринку праці та соціальні очікування (Zareka Y., Fey S. Sirocha L. 2020) [64].

Інші типи мотивації також можуть впливати на рішення людини здобути другу вищу освіту. До них належать просоціальна мотивація (бажання зробити позитивний внесок у суспільство, допомогти іншим людям) та мотивація до самовдосконалення (прагнення постійно розвиватися та вдосконалювати свої навички) (Chapman G., Emambocus W., Obembe D., 2023) [39, с.142].

Отже, розуміння мотиваційних механізмів є ключовим для розробки ефективних стратегій навчання та підтримки студентів, які вирішили здобути другу вищу освіту. Комплексний аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, які мають вплив на мотивацію, дозволяє створити сприятливі умови для навчання та сприяє підвищенню якості освітніх послуг. Мотивація до навчальної діяльності та здобуття освіти є багатогранним явищем, яке включає внутрішні та зовнішні мотиви, мотивацію до досягнень та вплив соціокультурних факторів. Внутрішня мотивація та мотивація до досягнень є ключовими для успішності та благополуччя студентів, тоді як зовнішні мотиви можуть мати обмежений

вплив на довгострокові результати. Соціокультурні фактори та позанавчальна мотивація також відіграють важливу роль у формуванні мотивації здобувачів другої вищої освіти.

1.3. Мотивація здобуття другої вищої освіти під час воєнного стану

Воєнний стан в Україні створив нові виклики реалізації освітнього процесу, що вплинуло на мотивацію здобувачів до навчання. Дослідження в цій сфері виявили різні аспекти впливу воєнного стану на мотивацію до вищої освіти. Припускаємо, що воєнний стан змінив мотиваційні орієнтири здобувачів, змушуючи їх шукати нові шляхи для забезпечення власної адаптивності та стійкості. Набуття навичок, які мають практичну цінність у цей період, дозволяє здобувачам відчувати користь від навчання, що стає важливим мотивом у нестабільних умовах..

В попередніх дослідженнях ми дослідили мотиви самоосвіти дорослих здобувачів під час воєнного стану, серед яких переважають «отримання корисних навичок для допомоги інших та самому собі; перекваліфікація на інший вид діяльності після втрати постійного місця роботи; підвищення кваліфікації для свого професійного розвитку та ін.» (Волянюк, 2023) [4, с.201]. Зазначимо також важливість здобуття освіти у період війни для психологічного стану здобувачів: освітній процес дозволяє «відволіктись від негативних подій та новин, особливо за відсутності повноцінної трудової діяльності, дозволяє людині відчувати корисність та значущість навчання та задовольнити пізнавальні потреби» (А. Волянюк, 2023) [5, с.142].

Воєнний стан в Україні радикально змінив життя кожного громадянина, у тому числі й здобувачів освіти. Ці зміни не могли не вплинути на мотивацію до навчання. Дослідження в цій галузі дозволяють

виявити як виклики, так і нові можливості для підтримки мотивації здобувачів другої вищої освіти у складних умовах.

Одним із несподіваних позитивних наслідків війни стало активніше використання гейміфікації в освітньому процесі. Введення ігрових елементів у навчання не лише робить його більш цікавим, але й сприяє розвитку таких важливих якостей, як наполегливість, креативність та командна робота (Malaniuk N., Hubarieva D., Sviatenko T., Gogunskaya I., Parfanovich I., 2023) [47]. Паралельно з цим, фізичні вправи, як зміна діяльності з інтелектуальної, є корисними та допомагають зняти стрес, поліпшити фізичне здоров'я та підвищити загальну життєздатність. Дослідження показують, що здобувачі, які регулярно займаються фізичними вправами, мають вищий рівень енергії, кращу концентрацію уваги та більш позитивне ставлення до навчання (Матвієнко М., Дідковський В., Троценко, Д., 2023) [15, с.123].

Інформаційні технології стали незамінним інструментом для забезпечення безперервності освітнього процесу в умовах війни. Дистанційне навчання, онлайн-платформи та різноманітні інтерактивні інструменти дозволяють студентам продовжувати навчання, незважаючи на обмеження. Однак, важливо зазначити, що ефективність використання інформаційних технологій залежить від наявності стабільного інтернет-зв'язку, технічної підтримки та психологічної готовності студентів до навчання в онлайн-форматі (Волянчук А., 2023) [4, с.200]. Зокрема, дослідження виявили, що тривале перебування перед екраном може призводити до перевтоми, зниження мотивації та проблем зі здоров'ям (Patyk R., Venyakh N., Yakymova O., Yefimova A., Danylyuk S. 2022) [55]. Тому потрібно не лише фокусуватись на можливостях, а й обдумувати способи запобігти негативним наслідкам онлайн-навчання.

Також зазначимо, що воєнний стан створює значний психологічний тиск на здобувачів вищої освіти, що може негативно впливати на їхню мотивацію до навчання. Стрес, тривога, невизначеність щодо

майбутнього – все це може призводити до зниження концентрації уваги, труднощів з запам'ятовуванням інформації та демотивації (Смирнова О., Мітіна Н., Гармаш С., 2022) [23, с.91-92]. Психологічний тиск, спричинений війною, безпосередньо впливає на здатність здобувачів фокусуватися та ефективно навчатися. Це підкреслює важливість додаткової підтримки та втручань з боку освітніх закладів для мінімізації негативних наслідків. Крім того, технічні проблеми, пов'язані з дистанційним навчанням, можуть додатково ускладнювати освітній процес. Також ці дослідження підтверджують, що студенти, які зазнали значного психологічного стресу, мають нижчі академічні показники та більш низький рівень задоволеності навчанням.

Незважаючи на всі труднощі, війна стала стимулом для розвитку нових навичок та компетенцій у здобувачів вищої освіти. Зокрема, підвищилася їхня самостійність, відповідальність та адаптивність (С.Трубачова, 2023) [26, с.121]. Однак, мотивація до наукових досліджень значно знизилася через обмежені можливості для проведення експериментів, відсутність доступу до наукових бібліотек та зниження рівня фінансування (Voichenko, M., 2023) [34, с.6]. Здобувачі вищої освіти другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів освіти займаються науковими дослідженнями, відповідно, мають ширші перспективи для подальшої кар'єри.

Неформальна освіта, така як онлайн-курси, вебінари, а також волонтерська діяльність та участь у студентському самоврядуванні відіграють важливу роль у підтримці мотивації студентів. Вони дозволяють здобути нові знання, розвинути навички, поглибити свої інтереси та організувати спілкування з однодумцями.

Науковиці О. Коржик та О. Дмитроца зазначають, що «дистанційний формат навчання під час пандемії COVID-19 та воєнного стану вплинуло на психогігієнічні аспекти мотивації студентів до здобуття вищої освіти» (Korzhyk O. Dmytrotsa O. 2023) [46]. Науковці

дослідили мотиваційну сферу здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану та дистанційного освітнього процесу порівняно з традиційною очною формою навчання та визначили такі особливості: «введення воєнного стану в Україні, безсумнівно, вплинуло як на психоемоційну поведінку українських студентів, так і на психофізіологічні функції головного мозку; підтвердженням останнього є зафіксоване зниження успішності студентів, підвищення втоми, рівня психічного та психоемоційного напруження» (Korzhyk O., Dmytrotsa O. 2023) [46]. Ці особливості мають деструктивний вплив та ускладнюють процес набуття знань, формування навичок та умінь здобувачів вищої освіти. Зазначимо, що за результатами порівняльного аналізу зросла частка здобувачів, для яких провідними мотивами є соціально-орієнтований мотив обов'язку, мотив престижу.

Науковиці О. Яковенко та К. Степанова вважають завданням ЗВО під час воєнного стану створення безпечних умов, підвищення кваліфікації та психологічну підтримку здобувачів для збереження якості освіти та адаптації до складних життєвих ситуацій: «для психологічної адаптації необхідно запроваджувати та розвивати психологічні служби у ВНЗ та за їх сприяння формувати в учасників навчального процесу: навички психологічної саморегуляції та самодопомоги у складних життєвих ситуаціях, що виникають в умовах воєнного стану; вміння надавати психологічну допомогу та підтримку учасникам навчально-виховного процесу та всім, хто її потребує під час війни» (Яковенко О., Степанова К. 2023) [30]. Комплексне дослідження мотиваційної сфери та систематична психологічна підтримка можуть допомогти вчасно виявити загрозливі тенденції та зреагувати на них.

Отже, воєнний стан в Україні є серйозним випробуванням для освітньої системи. Однак, завдяки адаптивності та креативності викладачів та студентів, освітній процес продовжується. Використання різних інструментів і підходів, таких як гейміфікація, фізичні вправи,

інформаційні технології та неформальна освіта, допомагає підтримувати мотивацію студентів та сприяє їхньому успішному навчанню.

Вважаємо перспективними напрямками подальшої роботи дослідження довгострокових наслідків воєнного стану на мотиваційну сферу здобувачів другої вищої освіти, а також – розробку ефективних стратегій підтримки мотивації студентів з різними психологічними особливостями.

Воєнний стан в Україні суттєво вплинув на мотивацію студентів до вищої освіти, змінюючи пріоритети та умови навчання. Зростання мотивації до фізичної активності, впровадження гейміфікації та інформаційних технологій, а також психофізіологічні фактори та організаційні виклики дистанційного навчання є ключовими аспектами, що впливають на мотивацію студентів.

Проаналізовані дослідження свідчать, що психологічні змістові параметри здобувачів другої вищої освіти в умовах воєнного стану включають необхідність адаптації освітнього процесу, емоційної підтримки та зниження стресу.

ВИСНОВКИ ДО І РОЗДІЛУ

Мотивація є динамічною, багатокomпонентною системою, яка визначає поведінкові стратегії людини, спрямовані на досягнення цілей та задоволення потреб. Її основні компоненти – потреби, мотиви, цілі, інтереси, цінності, емоції та воля – взаємопов'язані та утворюють цілісну систему, яка впливає на спрямованість, інтенсивність і стійкість поведінки. Вивчення різноманітних теорій мотивації, таких як соціально-когнітивна теорія, теорія самовизначення, інтеграційні підходи та феноменологічний підхід, розширює наше розуміння цього складного феномену. Кожна з цих теорій пропонує унікальні перспективи, акцентуючи на важливості внутрішніх і зовнішніх чинників мотивації, а

також на їхньому впливі на успіх у досягненні цілей та загальне благополуччя людини.

Щодо навчальної діяльності, мотивація до здобуття освіти, особливо в умовах дистанційного навчання, є критично важливим фактором для академічного та особистісного розвитку здобувачів освіти. Важливою є взаємодія між внутрішньою та зовнішньою мотивацією. Внутрішня мотивація, що пов'язана з інтересом до знань та прагненням до саморозвитку, є більш стійкою та продуктивною у довгостроковій перспективі, тоді як зовнішня мотивація, базована на винагородах і соціальному тиску, може виступати короточасним стимулом, але не завжди забезпечує тривале зацікавлення.

Аналіз показує, що оптимізація освітнього процесу повинна враховувати потреби і мотиви студентів, стимулюючи їх як внутрішньо, так і зовні. Розуміння різних типів мотивації та їхніх взаємозв'язків є важливим для розробки ефективних стратегій підвищення навчальної активності, особливо у контексті сучасних викликів дистанційної освіти. Такий підхід дозволяє не лише поліпшити академічні результати, але й сприяє професійному та особистісному зростанню здобувачів освіти.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУТТЯ ДРУГОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1 Діагностика мотиваційної сфери здобувачів, які опановують другу вищу освіту в умовах воєнного стану

У попередньому розділі було здійснено теоретичне аналізування науково-психологічної літератури з проблеми мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану, з'ясовано основні мотиви здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану, визначено психологічні змістові параметри здобувачів другої вищої освіти в умовах воєнного стану.

Результати теоретичного аналізування стали фундаментом для розробки емпіричного дослідження. Останнє передбачає проведення комплексного дослідження, яке складається з трьох послідовних етапів: формування діагностичної схеми, збір даних та їх аналіз. Кожен з цих етапів є необхідним для отримання об'єктивних та достовірних результатів.

На першому (початковому) етапі дослідження відбувається розробка комплексного набору психодіагностичних інструментів, які відповідають цілям та завданням дослідження. Паралельно формується репрезентативна вибірка учасників дослідження. На другому етапі здійснюється безпосередньо проведення емпіричного дослідження згідно з розробленою програмою. Цей етап включає в себе проведення психологічної діагностики респондентів за допомогою розроблених інструментів. При цьому суворо дотримуються принципи конфіденційності, добровільності та анонімності. Третім (завершальним) етапом є обробка отриманих емпіричних даних.

Комплекс діагностичних методик сформований відповідно до мети дослідження та визначених у першому розділі особливостей мотиваційної сфери здобувачів другої вищої освіти.

Розглянемо детальніше діагностичний інструментарій:

1. Тест на визначення провідних потреб особистості (автор – Д. Макклелланд). Тест оцінює три типи мотиваційних потреб: потреба у владі (прагнення до впливу на інших, контролю над ситуаціями та досягнення лідерських позицій), потреба у досягненнях (прагнення до досягнення поставлених цілей, перевершення інших та доведення своїх здібностей), потреба у приналежності (прагнення до встановлення та підтримки близьких стосунків з іншими людьми, почуття приналежності до групи). Опитувальник складається з 15 тверджень, на які респонденти відповідають, обираючи рівень від 1 до 5. Кожне твердження пов'язане з однією з трьох мотиваційних потреб. Отримані бали підсумовуються для кожної потреби, щоб визначити рівень мотивації респондента.

2. Методика дослідження мотивації до професійної діяльності (автор – К. Замфір, адаптована А.Реаном). Запропоновано 7 мотивів, які респонденти мають оцінити відповідно до власних мотивів професійної діяльності (від 1 до 5 балів). На основі одержаних результатів визначаються показники за трьома шкалами (внутрішня мотивація, зовнішня позитивна мотивація та зовнішня негативна мотивація), а також визначається мотиваційний комплекс особистості, який є співвідношенням цих трьох видів мотивації.

3. Методика «Мотивація навчання у ЗВО» (автор – Т.Ільїна, в адаптації В.Клочко). У методиці є три шкали: «здобуття знань» (прагнення до здобуття знань, допитливість); «оволодіння професією» (прагнення опанувати професію, отримати потрібні для професії знання та сформувати професійні якості); «отримання диплома» (прагнення отримати диплом, докладаючи менше зусиль, при формальному засвоєнні знань, прагнення шукати обхідні шляхи при складанні контрольних

заходів). В опитувальнику автор методики включає ряд фонових тверджень, що надалі не обробляються (для маскуванню та перевірки). В опитувальнику наведено 50 питань, на які респондент має надати відповідь Так/Ні.

4. Методика мотивації до успіху та уникнення невдач (автор – А. Реан), що оцінюють мотивацію до успіху та мотивацію до уникнення невдач. Опитувальник складається з 20 запитань з відповідями Так/Ні. Отримані бали підсумовуються для кожного типу мотивації, щоб визначити рівень мотивації до успіху або рівень мотивації уникнення невдач респондента.

Розглянувши комплекс психодіагностичних методик перейдемо до характеристики вибірки та особливостей збору емпіричних даних.

Вибірка нашого дослідження складає 54 респонденти (здобувачі другої вищої освіти) з різноманітним досвідом та мотивацією. Вікова категорія є досить широкою. Найбільш активні категорії за віком: молоді люди (20-35 років), які прагнуть змінити професію або здобути нові знання та навички, необхідні для адаптації до воєнних реалій; особи 35-50 років, які втратили роботу через війну або шукають нові (додаткові) можливості для працевлаштування.

Переважає кількість респондентів є здобувачами другої вищої освіти Херсонського державного університету (ХДУ), також серед респондентів є здобувачі Херсонського національного технічного університету (ХНТУ) та Херсонської державної морської академії (ХДМА). Здобуття другої вищої освіти в умовах війни є актуальним як для жінок (81,6% респондентів), так і для чоловіків (18,4% респондентів), тому обидві групи представлені серед респондентів.

На рис. 2.1 зображено розподіл респондентів за рівнем вищої освіти, який вони на момент дослідження здобувають. Зазначимо, що переважну більшість (54,5%) становлять здобувачі другої вищої освіти другого (магістерського) рівня.

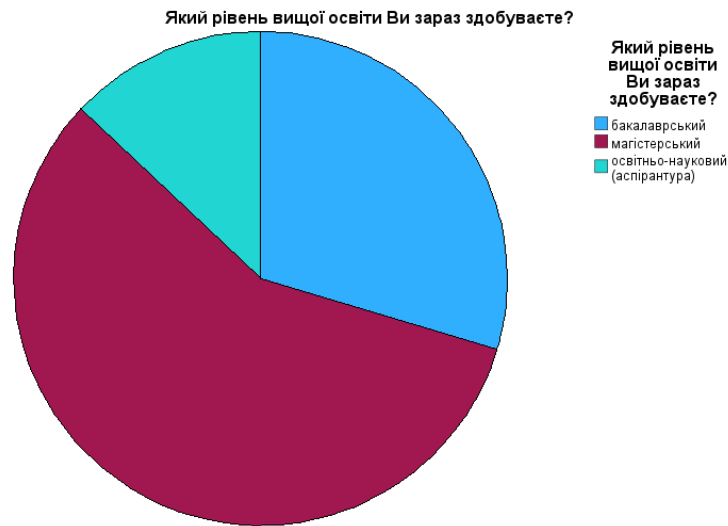

Рис.2.1. Розподіл респондентів за рівнем освіти

Також в анкеті було уточнено, чи спеціальність, яку зараз отримують респонденти, споріднена з попередньою (першою) спеціальністю. За результатами опитування 58% респондентів здобувають спеціальність, споріднену з попередньою, 42% – абсолютно нову, не пов'язану з першою спеціальністю.

Здобувачами другої вищої освіти є жителі України, особи, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або за кордоном, внутрішньо переміщені особи. Відповідно до результатів опитування 76,5% респондентів на момент дослідження проживають на території України, а 23,5% - за кордоном (рис. 2.2).

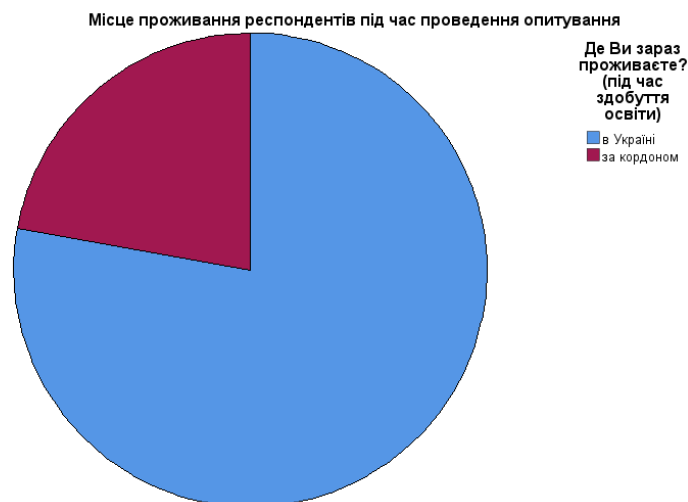

Рис. 2.2. Розподіл респондентів за місцем проживання

Додатково зауважимо, що представлені різні категорії респондентів за соціально-економічним статусом: здобуття другої вищої освіти в умовах війни є більш доступним для людей з вищим рівнем доходу, однак наявність бюджетних місць та ваучерів на навчання від Центрів зайнятості створює умови для більшої кількості вступників. Особлива увага під час дослідження приділена впливу війни на мотивацію до навчання, психологічний стан учасників та рівень соціальної підтримки, що враховано під час аналізу результатів дослідження.

Емпіричне дослідження відбувалося у дистанційному (онлайн) режимі, для збору результатів застосовувалися Google-форми.

Отже, емпіричне дослідження складалося з кількох ключових етапів: розробки діагностичного інструментарію, збору даних та аналізу результатів. На першому етапі було створено набір психодіагностичних методик, орієнтованих на дослідження мотиваційної сфери здобувачів другої вищої освіти. До вибірки увійшли респонденти з різними соціально-економічними та віковими характеристиками, що забезпечує репрезентативність результатів дослідження. Дослідження здійснювалося з дотриманням етичних принципів, таких як конфіденційність і добровільна участь. Для діагностики було використано такі методики: Тест Д. Макклелланда на визначення провідних потреб особистості, що дозволив оцінити рівні мотивації за трьома основними потребами: потреба у владі, досягненнях та приналежності; Методика дослідження мотивації до професійної діяльності (К. Замфір, адаптація А. Реана), яка визначає внутрішню, зовнішню позитивну та зовнішню негативну мотивацію; Методика «Мотивація навчання у ЗВО» (Т. Ільїна, адаптація В. Ключко), що оцінює мотивацію за трьома напрямками: здобуття знань, оволодіння професією та отримання диплома; Методика мотивації до успіху та уникнення невдач (А. Реан), яка визначає баланс між мотивацією до успіху та уникненням невдач.

Вибірка дослідження включала 54 респонденти, переважно здобувачів другої вищої освіти Херсонського державного університету та інших закладів вищої освіти регіону. Віковий склад респондентів був досить широкий, що забезпечило можливість аналізу мотивів у різних вікових групах. Найбільшу кількість респондентів склали молоді люди віком 20-35 років, які прагнуть змінити професію або здобути нові навички, та особи 35-50 років, які втратили роботу через війну або шукають нові можливості працевлаштування.

2.2. Аналізування результатів дослідження мотивів здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану

Дані, отримані нами під час діагностичного етапу дослідження були проаналізовані таким чином: досліджено та проаналізовано провідні мотиви здобуття другої вищої освіти, досліджені зв'язки та закономірності між мотивами для виявлення загальних тенденцій і перевірки даних, отриманих під час теоретичної частини дослідження. Обробка результатів надалі базувалася на принципі групування ознак та показників.

Для визначення можливих зв'язків та закономірностей між мотивами здобуття другої вищої освіти було використано кореляційний аналіз (за Спірменом).

Розглянемо результати теста на визначення провідних потреб особистості. На рис. 2.3 наведено розподіл за 3 шкалами: потреби у владі, у досягненнях та у приналежності (афіліації).

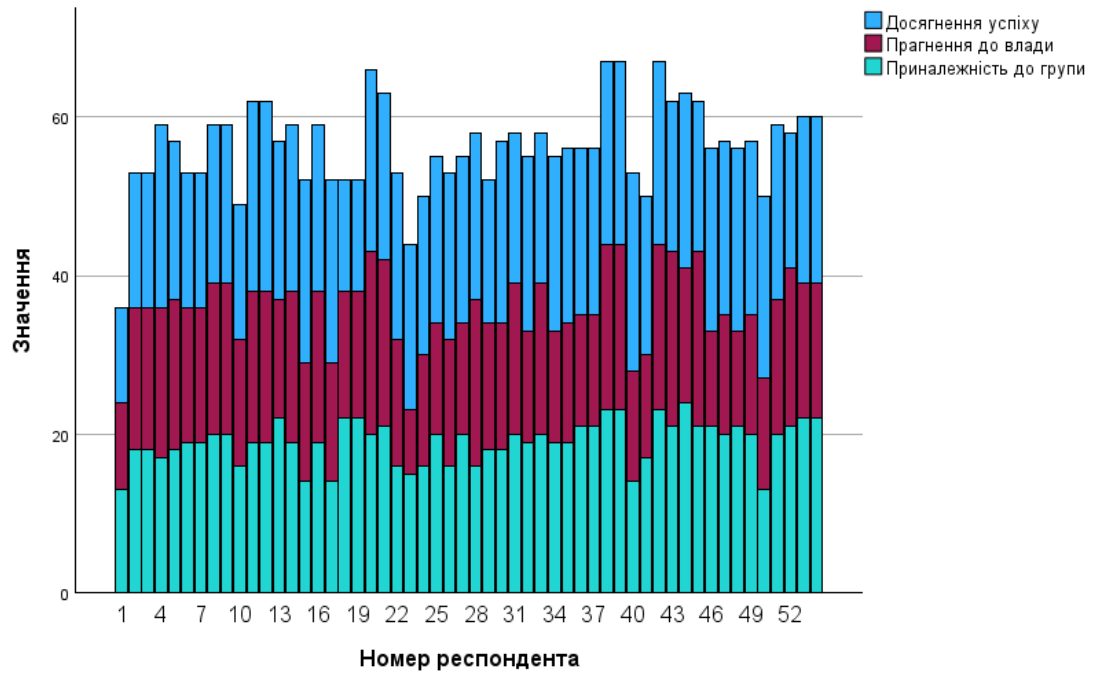

Рис.2.3. Розподіл результатів тесту на визначення провідних потреб особистості

Найбільша частота відповідей щодо мотивації досягнення успіху знаходиться в діапазоні 20–22 балів, що свідчить про високу мотивацію досягнення успіху серед більшості респондентів. Спостерігається кілька респондентів, які мають нижчі показники мотивації (близько 10–15 балів), але їх кількість значно менша. Гістограма має тенденцію до концентрації значень у високих діапазонах (20–25 балів), що вказує на загальний високий рівень прагнення до успіху.

Розподіл відповідей щодо показника «Прагнення до влади» демонструє такі результати: найбільша кількість респондентів (близько 10 осіб) мають високі показники прагнення до влади в діапазоні 14 і 19 балів. Також спостерігається кілька піків, зокрема на рівнях 14 і 19 балів. Прагнення до влади менше ніж 12 балів зустрічається рідко, що вказує на те, що більшість респондентів оцінюють свою мотивацію до влади на середньому або високому рівні.

Також на рис. 2.3 відображено розподіл респондентів за мотивацією приналежності до групи. Спостерігаємо, що найбільша кількість респондентів (близько 10) має показник приналежності до групи, рівний

20, що вказує на високу потребу в соціальній взаємодії в умовах дослідження.

На рис. 2.4. зображено розподіл результатів респондентів за Методикою дослідження мотивації до професійної діяльності за трьома шкалами: внутрішня, зовнішня позитивна та зовнішня негативна мотивація.

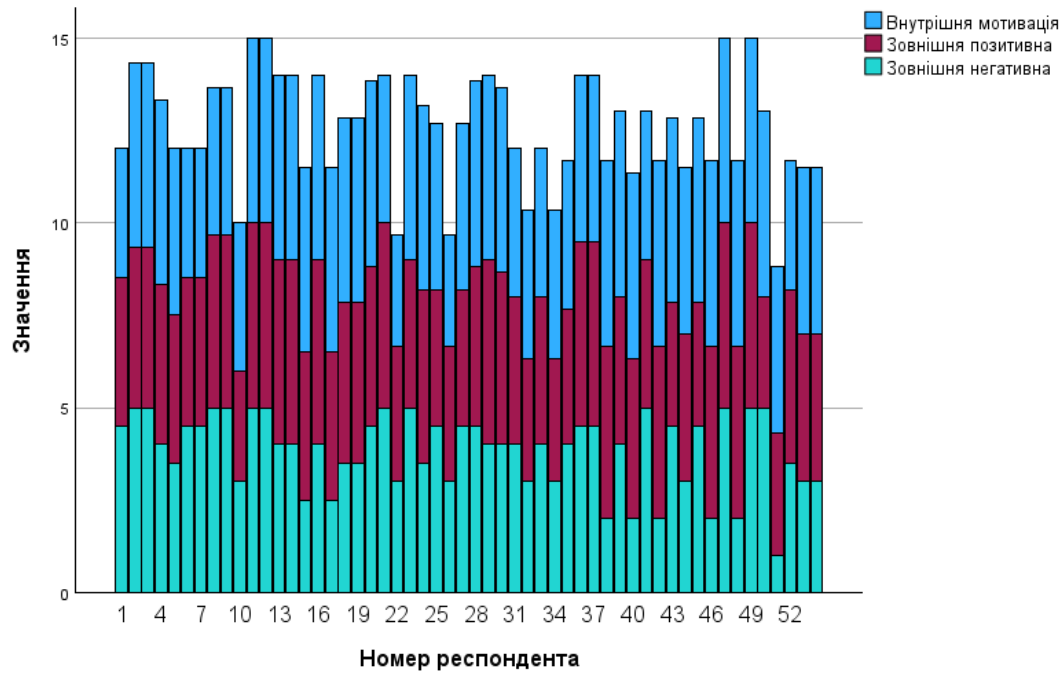

Рис.2.4. Розподіл результатів Методики дослідження мотивації до професійної діяльності

Аналізуючи розподіл результатів за шкалою внутрішньої мотивації, бачимо, що найбільша частота (приблизно 30 осіб) відповідає рівню мотивації 5. Результати свідчать про те, що більшість респондентів мають високий рівень внутрішньої мотивації під час здобуття другої вищої освіти.

Щодо показника «Зовнішня позитивна мотивація» найбільша частота (близько 15 осіб) припадає на рівень зовнішньої позитивної мотивації 4.0. Це свідчить про те, що зовнішні позитивні фактори є помірно вираженими серед респондентів, але найбільш поширеними є оцінки на рівні 4 і 5.

Також на рис. 2.4 зображено розподіл частоти показника «Зовнішня негативна мотивація». Найвища частота спостерігається при значенні 5, де вона дорівнює 12, тоді як найменша — при значенні 1. Аналізування співвідношення результатів за трьома шкалами показує, що у респондентів переважають внутрішня мотивація та зовнішня позитивна мотивація. Зовнішню негативну мотивацію респонденти продемонстрували у меншій мірі.

Розглянемо результати Методики «Мотивація навчання у ЗВО». На рис. 2.5 наведено розподіл результатів за трьома шкалами: мотив здобуття знань, мотив оволодіння професією та мотив отримання диплома.

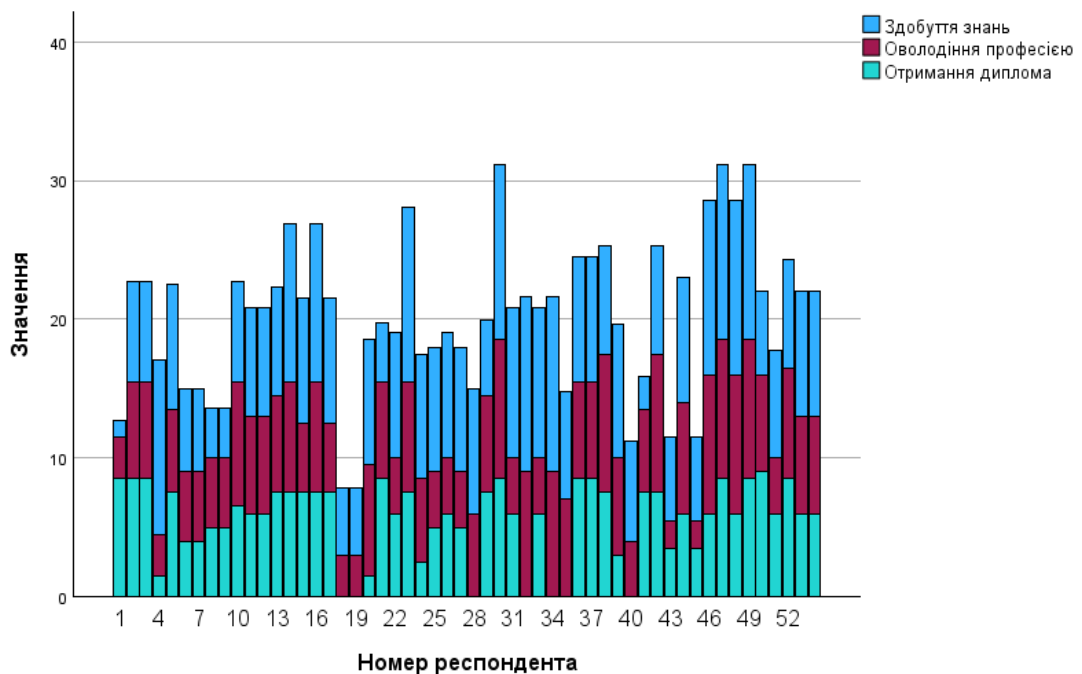

Рис.2.5. Розподіл результатів методики «Мотивація навчання у ЗВО»

На гістограмі на рис.2.5 зображено розподіл респондентів за шкалою здобуття знань. Найбільша частота спостерігається при значенні 10, де вона досягає близько 15. Є менші піки на рівнях 7,5 і 12,5, а найменші значення частоти спостерігаються при низьких значеннях шкали (близько 0 і 2,5).

Також на рис. 2.5. спостерігаємо розподіл респондентів за шкалою оволодіння професією. Найбільша кількість відповідає значенню 7, де вона перевищує 15. Інші піки спостерігаються при значеннях 4 і 10.

Найменша кількість спостерігається при значеннях 2 і 9. За шкалою отримання диплома найбільша частота відповідає значенню 6, спостерігаються піки на значеннях 8 та 9, що свідчить загалом середній та високий рівень мотивації отримання диплома.

На рис.2.6. зображено розподіл результатів респондентів за методикою мотивації до успіху та уникнення невдач.

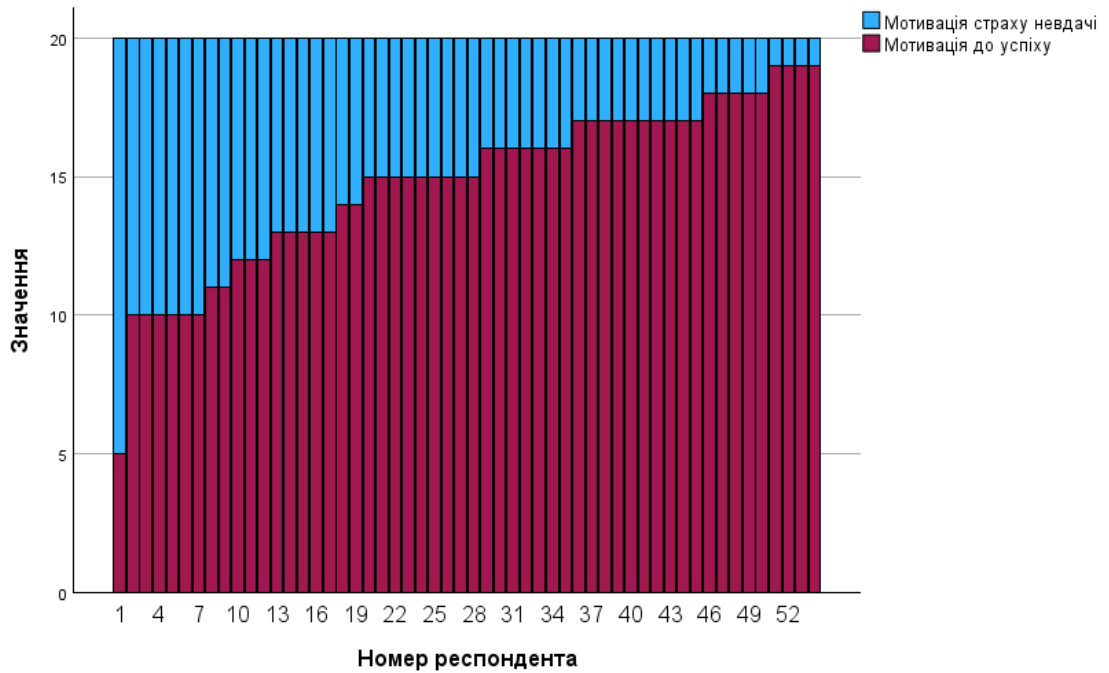

Рис.2.6. Розподіл результатів методики мотивації до успіху та уникнення невдач

Як показує розподіл відповідей щодо «Мотивації страху невдачі»: найбільша кількість респондентів (приблизно 10 осіб) оцінюють свій рівень страху невдачі на рівні 3 балів, більшість респондентів мають оцінки від 2 до 5 балів, що вказує на помірний рівень мотивації, пов'язаної зі страхом невдачі; є кілька осіб з високими рівнями страху невдачі (від 9 до 15 балів), але вони є меншістю. Загалом, більшість оцінок концентруються у нижній частині шкали, що може свідчити про низький рівень мотивації, пов'язаної зі страхом невдачі. Як демонструє розподіл рівнів «Мотивації до успіху» серед респондентів: найбільша кількість людей (приблизно 10 осіб) має мотивацію на рівні 17 балів, значна частина респондентів (близько 8 осіб) також мають мотивацію на рівні 15

і 16 балів. Загалом, більшість респондентів мають високі рівні мотивації (від 14 до 17 балів). Менші групи респондентів демонструють мотивацію на нижчих рівнях (від 5 до 13 балів). Це вказує на те, що більшість учасників дослідження мають високий рівень мотивації до успіху.

У табл.2.1. вказані описові частотні характеристики за кожною з 11 шкал (мінімум, максимум, середнє арифметичне та середньостатична похибка) у вибірці з 54 респондентів.

Табл.2.1.

Описові статистичні характеристики					
	N	Мінімум	Максимум	Середнє арифметичне	Середньоквадратична похибка
Досягнення успіху	54	12	25	20,54	2,676
Прагнення до влади	54	8	23	16,74	3,097
Приналежність до групи	54	13	24	19,06	2,681
Внутрішня мотивація	54	3,0	5,0	4,546	,5849
Зовнішня позитивна	54	3,0000000000	5,0000000000	4,2345679012	,57782077999
Зовнішня негативна	54	1,0	5,0	3,833	1,0279
Здобуття знань	54	1,2000000000	12,6000000000	8,4000000000	2,8118348270
Оволодіння професією	54	2	10	6,39	2,277
Отримання диплома	54	,0	9,0	5,528	2,8241
Мотивація страху невдачі	54	1	15	5,20	3,024
Мотивація до успіху	54	5	19	14,80	3,024

За шкалою «Досягнення успіху» мінімальне значення – 12, максимум – 25. Середнє значення: 20,54 з середньоквадратичною похибкою 2,676. Це свідчить, що респонденти здебільшого надають високого значення досягненню успіху.

Показники мотиву прагнення до влади: мінімум – 8, максимум – 23, середнє значення: 16,74, середньоквадратична похибка: 3,097. Прагнення до влади оцінюється нижче, ніж досягнення успіху.

Також респонденти продемонстрували в середньому відносно високу мотивацію бути частиною соціальної групи: за шкалою «Приналежність до групи» мінімум – 13, максимум – 24, середнє значення: 19,06, похибка: 2,681.

За таблицею бачимо високий рівень внутрішньої мотивації, з невеликим розкидом між респондентами (мінімум: 3, максимум: 5, середнє значення: 4,546, похибка: 0,5849) та високий рівень зовнішньої позитивної мотивації (мінімум: 3, максимум: 5, середнє значення: 4,23, похибка: 0,5778). Бачимо, що в середньому позитивна зовнішня мотивація також висока, але трохи нижча за внутрішню мотивацію. Щодо зовнішньої негативної мотивації рівень низький та середній (мінімум: 1, максимум: 5, середнє значення: 3,83, похибка: 1,027). Бачимо, що розкид у відповіді більший, що вказує на різноманітність оцінок негативних впливів.

Результати за шкалою «Здобуття знань» наступні: мінімум – 1,2, максимум – 12,6, середнє значення: 8,40, похибка: 2,8118. Вважаємо, що респонденти вважають здобуття знань важливою мотивацією, проте спостерігається значний розкид у відповідях. Щодо професійного розвитку та мотиву оволодіння професією респонденти продемонстрували достатній та високий рівень мотивації (мінімум: 2, максимум: 10, середнє значення: 6,39, похибка: 2,277). Ціль отримати диплом є важливою для респондентів, проте варіабельність значень свідчить про різні рівні важливості цієї мети (мінімум: 0, максимум: 9,5, середнє значення: 5,528, похибка: 2,8241).

Результати щодо мотивації страху невдачі підкріплені такими статистичними характеристиками: мінімум – 1, максимум – 10, середнє значення – 5,20, похибка – 3,024. Значна варіація у відповідях, що може свідчити про різні страхи та їх вплив. Мотивація до успіху є перевіркою шкалою, оскільки повторюється у двох різних психодіагностичних методиках (мінімум – 5, максимум – 19, середнє значення – 14,80, похибка – 3,024). Отже, дослідження показує, що внутрішня мотивація та мотивація до досягнення успіху є найсильнішими чинниками у виборі здобуття другої вищої освіти. Зовнішні фактори, як позитивні, так і

негативні, теж грають роль, але деякі з них мають значну варіабельність у відповідях.

Кореляційний аналіз між різними мотиваційними чинниками показує наступні результати:

Мотив «Досягнення успіху» має позитивну кореляцію з мотивами здобуття знань (0.49), оволодінням професією (0.41), внутрішньою мотивацією (0.39). Зауважимо, що в двох психодіагностичних методиках є шкали мотивації досягнення успіху (у тесті на визначення провідних потреб особистості та методиці мотивації до успіху та уникнення невдач), тому вважаємо їх взаємоперевіряючими. Результати, на нашу думку, свідчать про те, що особи, які орієнтовані на досягнення успіху, також проявляють високу зацікавленість у процесі навчання та здобутті нових знань, розуміючи їх важливість для подальшого професійного розвитку. Також результати кореляції можуть вказувати на те, що кар'єрне зростання є важливим аспектом для осіб, які прагнуть успіху.

Мотив «Досягнення успіху» негативно корелює з мотивацією страху невдачі (-0.34) та зовнішньою негативною мотивацією (-0.25). – Це демонструє, що ті, хто орієнтовані на успіх, менш схильні діяти з остраху невдачі, а також, що орієнтація на успіх не пов'язана з зовнішніми факторами тиску, такими як страх або уникнення покарання.

Мотив прагнення до влади позитивно корелює з афіліацією / приналежністю до групи (0.33), але майже не має суттєвих зв'язків з іншими чинниками. Це може свідчити про те, що прагнення влади частково пов'язане з бажанням бути частиною колективу або керувати ним.

Мотив «Приналежність до групи» позитивно корелює з мотивацією до успіху (0.45), що свідчить про те, що соціальна підтримка важлива для тих, хто орієнтований на успіх. Результати кореляції вказують на те, що бажання бути частиною групи може супроводжуватися прагненням досягти успіху разом з колективом або завдяки соціальним зв'язкам.

Результати за шкалою внутрішньої мотивації позитивно корелюють із зовнішньою позитивною мотивацією (0.39) та оволодінням професією (0.23), що свідчить про взаємозв'язок між внутрішніми факторами та бажанням розвивати професійні навички. Робимо висновок, що внутрішнє бажання досягати результатів може підсилюватися або доповнюватися позитивними зовнішніми факторами, такими як схвалення або винагороди.

Зовнішня негативна мотивація негативно корелює з мотивацією досягнення успіху (-0.25) та мотивом здобуття знань (-0.28). Це означає, що люди, орієнтовані на успіх, менш схильні реагувати на негативні зовнішні стимули, такі як страх покарання або уникнення невдачі, а також менш зацікавлені у навчанні.

Мотивація страху невдачі має сильну негативну кореляцію з мотивацією до успіху (-1.0), що є логічним, адже страх невдачі часто блокує прагнення досягти високих результатів.

Військові умови, ймовірно, посилюють зовнішні фактори, такі як страх невдачі та прагнення до підтримки групи. Позитивні мотиваційні чинники, такі як здобуття знань і прагнення до успіху, корелюють із внутрішньою мотивацією та менш залежать від негативного зовнішнього тиску. Важливим є розуміння, що соціальна підтримка й внутрішня мотивація можуть виступати як ключові фактори для подолання перешкод у навчанні під час війни.

Результати кореляційного аналізу демонструють, що мотиваційні фактори у навчанні взаємопов'язані. Зокрема, мотивація досягнення успіху тісно пов'язана з інтересом до здобуття знань та професійного розвитку. Водночас страх невдачі має протилежний вплив на прагнення до успіху, і загалом люди, орієнтовані на внутрішній успіх, менше реагують на зовнішні негативні фактори.

2.3. Тренінгова програма формування конструктивної мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану

Враховуючи результати дослідження та виявлені зв'язки між мотивами здобуття другої вищої освіти пропонуємо тренінгову програму формування конструктивної мотивації до здобуття другої вищої освіти, що може бути використана в умовах воєнного стану та під час інших кризових періодів.

Нестабільність та кризи, такі як воєнний стан, створюють додаткові труднощі для здобувачів освіти, знижуючи їхню впевненість у доцільності навчання. Запропонована тренінгова програма спрямована на подолання цих бар'єрів і підтримку вступників / здобувачів у досягненні освітніх цілей, незважаючи на зовнішні перешкоди.

Метою програми вбачаємо формування в учасників стійку мотивацію до здобуття другої вищої освіти, розвинути необхідні навички для успішного навчання в умовах воєнного стану та забезпечити психологічну підтримку.

Цільова аудиторія: особи, які розглядають можливість здобуття другої вищої освіти, або вже розпочали навчання, але відчують труднощі з мотивацією.

Рекомендованою тривалістю програми вбачаємо 10-12 годин (може бути розподілена на кілька сесій). Короткий формат програми дозволяє зберегти інтенсивність і глибину навчання, що особливо важливо для дорослих здобувачів, які, ймовірно, мають обмежений час через інші життєві обов'язки. Розподіл на кілька сесій допоможе краще засвоїти матеріал і забезпечить можливість поступового впровадження нових навичок.

Нижче у табл. 2.2 пропонуємо структуру тренінгової програми формування конструктивної мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану.

Табл.2.2

Кількість годин	Тема	Методи та форми роботи	Очікувані результати
2 год	Розуміння себе та своїх потреб	Інтерактивні вправи, дискусії, тестування	Визначення особистісних цінностей, сильних сторін, інтересів. Формулювання індивідуальних цілей навчання.
2 год	Мотивація: чому і для чого?	Лекція, дискусія, групові завдання, психодіагностичні методики	Розуміння різних типів мотивації, виявлення власних провідних мотивів для навчання.
1 год	Постановка цілей	Тренінг SMART-цілей, візуалізація	Формулювання конкретних, вимірюваних, досяжних, релевантних і часово обмежених цілей навчання.
2 год	Управління часом і ресурсами	Тренінг тайм-менеджменту, планування	Розробка індивідуального плану навчання, ефективне використання часу.
1 год	Створення сприятливого навчального середовища	Дискусія, практичні вправи	Створення комфортного простору для навчання, подолання відволікаючих факторів.
2 год	Психологічна стійкість	Техніки релаксації, когнітивно-поведінкова терапія	Розвиток емоційної стійкості, вміння справлятися зі стресом, подолання негативних емоцій.
1 год	Комунікація та співпраця	Рольові ігри, дискусії	Розвиток навичок ефективної комунікації, співпраці з викладачами та однокурсниками.

1 год	Перешкоди та їх подолання	Робота в групах, мозковий штурм	Виявлення типових перешкод на шляху до навчання, розробка стратегій їх подолання.
-------	---------------------------	---------------------------------	---

Структура програми, викладена в таблиці, дозволяє систематизувати процес навчання, чітко розподілити акценти на різні аспекти особистісного розвитку та мотивації. Кожна тема підкріплена відповідними методами і формами роботи для досягнення максимальних результатів.

Перший етап тренінгу спрямований на самоусвідомлення. Учасники глибше розуміють свої власні цінності та сильні сторони, що допомагає визначити, яким саме знанням і навичкам варто приділити увагу в подальшому навчанні. Вивчення мотивів дозволяє учасникам усвідомити, що саме підштовхує їх до навчання, а також визначити, які внутрішні та зовнішні чинники впливають на їхню мотивацію. Це сприяє більш глибокому розумінню власних освітніх потреб. Метод SMART допомагає зробити цілі досяжними та зрозумілими. Це, в свою чергу, підвищує впевненість у можливості досягнення бажаних результатів, що є важливим кроком у формуванні стійкої мотивації.

Психологічна стійкість є ключовою для навчання в кризових умовах, тому навички релаксації та стрес-менеджменту допомагають зберегти мотивацію та уникнути вигорання. Уміння розпізнавати та долати перешкоди є важливим для збереження мотивації. За програмою учасники дізнаються про способи подолання можливих труднощів, що дозволяє їм більш впевнено рухатися до своїх цілей.

Під час реалізації Тренінгової програми формування конструктивної мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану вважаємо доцільним використати такі методи: лекції з елементами тренінгу (з психоедукаційною метою), дискусії (для обміну досвідом та думками), рольові ігри (для відпрацювання практичних навичок), групові

завдання (для розвитку навичок співпраці та командної роботи), індивідуальні вправи (для самоаналізу та рефлексії), психодіагностичні методики (залежно від до мети конкретного тренінгу).

Очікувані результати від впровадження Тренінгової програми формування конструктивної мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану: зростання навчальної мотивації, розвиток навичок самоорганізації та управління часом, формування позитивного ставлення до навчання, підвищення рівня стресостійкості, розширення мережі соціальної підтримки.

Для досягнення максимальної ефективності тренінгу необхідно створити безпечну та довірливу атмосферу, в якій учасники будуть почувати себе комфортно і відкрито ділитися своїми думками та переживаннями.

ВИСНОВКИ ДО II РОЗДІЛУ

Емпіричне дослідження мотиваційної сфери здобувачів другої вищої освіти в умовах воєнного стану виявило низку важливих аспектів, що характеризують мотиви та прагнення цієї групи респондентів. Застосування психодіагностичних інструментів, таких як тест на визначення провідних потреб (Д. Макклелланд), методики дослідження мотивації до професійної діяльності (К. Замфір, А. Реан), мотивації навчання у ЗВО (Т. Ільїна) та мотивації до успіху/уникнення невдач (А. Реан), дозволило отримати детальні дані щодо структури мотиваційної сфери досліджуваних.

Значна кількість респондентів продемонструвала високий рівень мотивації досягнення успіху, що вказує на прагнення до самореалізації, професійного розвитку та досягнення нових цілей. Мотивація до влади також була досить вираженою серед частини респондентів, що свідчить про бажання контролювати ситуацію та впливати на своє оточення. Щодо соціальної взаємодії, високий рівень мотивації приналежності до групи

відображає важливість підтримки та соціальних контактів у цей складний період. Вибірка респондентів (54 особи) була достатньо різноманітною, що дозволило отримати репрезентативні результати для подальшого аналізу. Особливо помітною є мотивація здобувачів другої вищої освіти, які знаходяться у віковій категорії від 20 до 50 років, а також тих, хто змушений був змінити професійну орієнтацію через війну або втрату роботи. Таким чином, дослідження надало ґрунтовну емпіричну базу для аналізу мотиваційної сфери здобувачів другої вищої освіти, що дозволяє краще зрозуміти їхні мотиви та адаптаційні стратегії в умовах воєнного стану.

Аналізування результатів емпіричного дослідження дозволило виокремити основні мотиви, що спонукають людей здобувати другу вищу освіту в умовах воєнного стану. Зокрема, високий рівень мотивації досягнення успіху вказує на сильне прагнення респондентів до професійного розвитку, незалежно від воєнної ситуації. Крім того, значний вплив має мотивація приналежності до групи, що свідчить про потребу в соціальній взаємодії, підтримці та належності до професійної спільноти.

Кореляційний аналіз підтвердив тісний зв'язок між внутрішньою мотивацією досягнення знань і прагненням до оволодіння новою професією, що вказує на глибоку особистісну зацікавленість респондентів у навчанні. Це підтверджує, що для більшості здобувачів основним мотивом є прагнення до розвитку професійних навичок, а не лише отримання диплома.

Отримані результати також свідчать про те, що зовнішні мотиви, як-от отримання диплома чи вимушеність через зміну економічної ситуації, відіграють роль, але не є домінуючими. Зокрема, мотив страху невдачі не займає важливого місця у мотиваційній структурі більшості респондентів, що свідчить про їхню впевненість у своїх силах та готовність до нових викликів.

Загалом, результати дослідження підтверджують, що здобуття другої вищої освіти є важливою стратегією адаптації до нових умов, спричинених війною, що забезпечує респондентам можливість професійної переорієнтації та зростання.

ВИСНОВКИ

У роботі висвітлено зміст та результати дослідження мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану. Також запропоновано схему тренінгової програми формування конструктивної мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану.

В результаті теоретичного та емпіричного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Теоретичний аналіз науково-психологічної літератури показав, що мотивація є багатокomпонентною системою, яка включає потреби, мотиви, інтереси, цінності, емоції та волю. Вивчення різних підходів до мотивації, таких як соціально-когнітивна теорія, теорія самовизначення та інтеграційні моделі, дозволяє краще розуміти мотиваційні чинники, особливо в контексті освітньої діяльності. Умови воєнного стану створюють нові виклики для здобувачів другої вищої освіти, що потребує більш глибокого аналізу їхньої мотивації до навчання та адаптації до змін.

2. Основні мотиви здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану можна поділити на внутрішні та зовнішні. Емпіричне дослідження виявило, що головними мотивами є прагнення досягти успіху, самореалізуватися та оволодіти новими професійними знаннями. Мотиви соціальної підтримки та належності до професійної спільноти також відіграють важливу роль, особливо в умовах соціальної нестабільності та невизначеності, що викликана війною. Мотиви уникнення невдач та зовнішня негативна мотивація були виявлені у респондентів незначною мірою.

3. Кореляційний аналіз виявив тісний зв'язок між внутрішньою мотивацією здобувачів другої вищої освіти і прагненням до професійного розвитку та самовдосконалення. Внутрішня мотивація до навчання та бажання оволодіти новою професією показали сильну кореляцію з досягненням успіху, що свідчить про особистісне залучення до процесу

навчання. Зовнішні мотиви, такі як отримання диплома чи зміна професії через вимушені обставини, виявилися менш значущими для більшості респондентів, хоча і впливають на деякі групи здобувачів.

4. Аналізування та узагальнення результатів емпіричного дослідження підтвердили важливість підтримки та розвитку внутрішньої мотивації до навчання у здобувачів другої вищої освіти. Це дозволило розробити тренінгову програму, яка спрямована на формування конструктивної мотивації здобуття другої вищої освіти в умовах воєнного стану. Програма включає розвиток професійної самосвідомості, психодіагностику провідних мотивів учасників, подолання стресу, стимулювання інтересу до навчання, розвиток навичок цілепокладання та налагодження соціальних контактів, що допомагає здобувачам долати труднощі, зумовлені війною, і зберігати високу мотивацію до саморозвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барчі Б. Вивчення мотивів вибору професії у психологічних дослідженнях. *Проблеми сучасної психології*. 2011. № 12. С. 60–72.
2. Бондар Л. В. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів – майбутніх практичних психологів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*. 2017. № 10. С. 23– 27.
3. Власенко А. А. Психологічні характеристики особистості психолога в парадигмах існуючих класифікацій професій. *Psychological journal*. 2018. № 2 (12). С. 123–132.
4. Воляннюк А. С. Мотивація до самоосвіти дорослих у воєнний час (в умовах російської агресії проти України). *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти*, м. Рівне, 11–12 травня 2022 року. Рівне : НУВГП, 2022. 399 с. – с.199-202.
5. Воляннюк А. С. Особливості мотивації майбутніх педагогів на етапі вступу до релокованого закладу вищої освіти в умовах війни. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу: матеріали VI Міжнародної наукової конференції* (Київ, 4 листопада 2022 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. Київ–Тернопіль: Крок. С. 134-142.
6. Головська І. Г., Чернєва Т.М. Психологічні особливості розвитку мотивації навчання студентів в умовах дистанційного навчання. *Актуальні проблеми сучасної психології : матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції 15 жовтня 2021*. – Одеса, 2021. – С. 226-233.
7. Донченко О., Пшенична О., Семеняко Ю., О. Особливості організації освітнього процесу в закладі вищої освіти в умовах воєнного

- стану. *Наукові записки БДПУ*. 2022. С. 113–121.
<https://doi.org/10.31494/2412-9208-2022-1-2-113-121>.
8. Занюк С. С. Психологія мотивації. Київ: Либідь, 2002. 304 с.
9. Калініченко О. Вища освіта в умовах війни: напрями інноваційного розвитку. *Cientia Ructuosa*, 152(6), 2023. С.110–124.
[https://doi.org/10.31617/1.2023\(152\)08](https://doi.org/10.31617/1.2023(152)08)
10. Карпенко Ю., Савко Н., Лялюк Ю., Колісник Р. Емоційний інтелект в організації мотиваційної структури особистості. *Інсайт: Психологічні виміри суспільства*, (11), 2024, 57-76. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-4>
11. Кочарян О. С., Фролова Є. В., Павленко В. М. Структура мотивації навчальної діяльності студентів: навч. посіб. Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. Є. М. Жуковського, 2011. 40 с.
12. Лахмотова Ю., Шкраб'юк В., Цапко А. Мотивація до дистанційного навчання студентів вищих закладів освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 55, том 2, 2022, 196 с.
13. Лист Міністерства освіти і науки України від 2 листопада 2020 року щодо організації дистанційного навчання. Офіційний сайт МОН України: 2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-distancijnogo-navchannya> (дата звернення: 18.12.2023)
14. Луценко О.Л., Габелкова О.Є. Стан особистісних та психофізіологічних ресурсів майбутніх психологів, які навчаються за заочною формою навчання «друга вища освіта». *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців в умовах сучасного освітнього простору: тези доповідей VII Всеукраїнській науково-практичній конференції*, 23 квітня 2021 р., м. Харків. С. 90-94.
<https://khdafk.kh.ua/events/aktual%ca%b9ni-pytannya-teoriyi-ta-praktyky-psykholoho-pedahohichnoyi-pidhotovky-fakhivtsiv-v-umovakh-suchasnoho-osvitn%ca%b9oho-prostoru/>

15. Матвієнко, М., Дідковський, В., & Троценко, Д. (2023). Особливості впливу на мотиваційні характеристики занять фізичними вправами студентів закладів вищої освіти в екстремальних умовах військового стану. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, (7(167)), 122-125. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7\(167\).24](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).24)
16. Мишко Н. М. Особливості розвитку мотиваційно-ціннісної сфери майбутнього психолога у процесі здобуття другої вищої освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психолог. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Харків, 2016. 21 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10404> (дата звернення: 17.09.2024)
17. Мітіна О. В. Роль мотиваційних чинників у професійній переорієнтації дорослих. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2012. Вип. 10. С. 126–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2012_10_19 (дата звернення: 17.02.2024)
18. Одінцова В. М. Особливості мотивів вибору професії психолога. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки*. 2017. Вип. 3 Том 1. С. 121–125.
19. Певелко І. Дослідження ідентичності у студентів, що отримують другу вищу освіту. *Психологія і особистість*, 2022. С.176-197.
20. Пророк Н.В., Кондратенко Л.О., Манилова Л.М. Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання в умовах інформаційного суспільства : монографія / за ред. Н. В. Пророк. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 131 с. ISBN 978-966-194-323-9
21. Пухно С. В. Мотивація до навчання як фактор успішності адаптації першокурсників закладів вищої освіти. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць*. 2018. № 1 (13). С. 121-126.

22. Савченко К. Взаємозв'язок показника мотивації успіху й рівня актуалізації особистісних мотивів у студентів і слухачів, що здобувають другу вищу освіту. *Психологія особистості*. 2013. № 1 (4). С. 255–262.
23. Смирнова О.В., Мітіна Н.Б., Гармаш С.М. Психофізіологічні фактори небезпек під час навчання в умовах воєнного часу. *Український журнал будівництва та архітектури*, № 4 (010), 2022, ISSN 2710-0367 (print), ISSN 2710-0375 (online) с.89-94.
24. Смоліна О. Особливості впливу мотивації на процес адаптації до навчання студентів другої вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2020. Вип. 11 (56). С. 95-103.
25. Староста В. І., Попадич О. О. Мотивація навчальної діяльності студентів-першокурсників у процесі їх адаптації в умовах класичного університету. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка, соціальна робота»*. 2019. Вип. 2 (45). С. 173-177
26. Трубачова С. (2023). Розвиток навчальної компетентності учнів в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, (2(53), 139–142. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.139-142>
27. Харченко А.О., Гулий Ю.І., Научитель О.Д. Особливості мотивації навчальної діяльності в учнів середніх класів закладів з різними системами навчання. *Психологічне консультування і психотерапія*, (18), 2022, с. 28-33. <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2022-18-04>
28. Хоміцька М. А. Психологічні проблеми мотивації навчальної діяльності студентів в умовах воєнного стану : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 053 Психологія. Тернопіль : ТНТУ, 2023. 64 с.
29. Шанскова Т. І. Мотиваційна орієнтація студентів гуманітарних спеціальностей щодо здобуття другої вищої освіти. *Педагогічний процес:*

- теорія і практика: Збірник наукових праць. 2010. Вип. 2 (3). С. 258–266.
URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/28530> (дата звернення: 12.04.2022)
30. Яковенко О., Степанова К. (2023). Актуальні проблеми управління вищими навчальними закладами в період воєнного стану. *Чорноморські економічні дослідження*. <https://doi.org/10.32782/bses.80-20>.
31. Andre, R., Romao, J., Azevedo, F., Goncalves, M., Sereijo, C., Saraiva, R., Croca, M., & Abreu, M. (2022). The phenomenology of motivation. *European Psychiatry*, 65, S705 - S705. <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2022.1816>.
32. Bataeineh, M. Toward a Better Understanding of Prep-year Students: What are the Primary Motives for Higher Education? *International Journal of Instruction*. <https://doi.org/10.29333/iji.2022.15455a>. 2022. P. 1035-1052.
33. Blynova, O., Kruglov, K., Semenov, O., Los, O., & Popovych, I. (2020). Psychological safety of the learning environment in sports school as a factor of achievement motivation development in young athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1),14-23. DOI: 10.7752/jpes.2020.01002
34. Boichenko, M. . (2023). Research motivation of PHD students under martial law: challenges and ways of improvement. *Studies in Comparative Education*, (2), 5–11. <https://doi.org/10.31499/2306-5532.2.2022.270856>
35. Broeck, A., Howard, J., Vaerenbergh, Y., Leroy, H., & Gagné, M. (2021). Beyond intrinsic and extrinsic motivation: A meta-analysis on self-determination theory's multidimensional conceptualization of work motivation. *Organizational Psychology Review*, 11, 240 - 273. <https://doi.org/10.1177/20413866211006173>.
36. Bureau, J., Howard, J., Chong, J., & Guay, F. (2021). Pathways to Student Motivation: A Meta-Analysis of Antecedents of Autonomous and Controlled Motivations. *Review of Educational Research*, 92, 46 - 72. <https://doi.org/10.3102/00346543211042426>.
37. Carless S. A., & Arnup J. L. A longitudinal study of the determinants and outcomes of career change. *Journal of Vocational Behavior*. 2011. Vol.

- 78(1). PP. 80–91. DOI: 10.1016/j.jvb.2010.09.002. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S000187911000151X>
38. Channa, N., Channa, K., & Bhutto, M. Teachers' perspective on motives to get higher education degree: case of an emerging economy. *International Journal of Innovation in Education*. 2020. <https://doi.org/10.1504/ijie.2020.10030614>.
39. Chapman, G., Emambocus, W., & Obembe, D. (2023). Higher education student motivations for extracurricular activities: evidence from UK universities. *Journal of Education and Work*, 36, 138 - 152. <https://doi.org/10.1080/13639080.2023.2167955>.
40. Chung, S., Zhan, Y., Noe, R., & Jiang, K. (2021). Is it time to update and expand training motivation theory? A meta-analytic review of training motivation research in the 21st century.. *The Journal of applied psychology*. <https://doi.org/10.1037/apl0000901>.
41. Howard, J., Bureau, J., Guay, F., Chong, J., & Ryan, R. (2021). Student Motivation and Associated Outcomes: A Meta-Analysis From Self-Determination Theory. *Perspectives on Psychological Science*, 16, 1300 - 1323. <https://doi.org/10.1177/1745691620966789>
42. Howard, J., Chong, J., & Bureau, J. (2020). The tripartite model of intrinsic motivation in education: A 30-year retrospective and meta-analysis.. *Journal of personality*. <https://doi.org/10.1111/jopy.12570>.
43. Gurjar, D. (2022). Motivation: A Psychological Perspective. *International Journal of Advanced Research in Science, Communication and Technology*. <https://doi.org/10.48175/ijarsct-2475>.
44. Kachmarchyk, S., Medianykh, H., Khrystiuk, S., & Shanaieva-Tsymbal, L. Education provision and academic mobility increase among students of National University of Life and Environmental Sciences (Ukraine) in conditions of war. *Humanitarian studios: pedagogics, psychology, philosophy*. 2023. [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(1\).2023.149-160](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(1).2023.149-160).

45. Kaiser, F., & Raza, N. To Assess Students Motivation for Higher Education at University Level. *The International Annals of Medicine*, 2018, 2. <https://doi.org/10.24087/IAM.2018.2.4.450>.
46. Korzhyk, O. ., & Dmytrotsa , O. . (2023). Distance learning influences on the psycho-hygienic aspects of the motivation behavior of students of medical and biological specialties in terms of pandemic and martial law state. *Studies in Comparative Education*, (2). <https://doi.org/10.31499/2306-5532.2.2022.270953>
47. Malaniuk, N., Hubarieva, D., Sviatenko, T., Gogunskaya, I., & Parfanovich, I. (2023). Means of gamification of learning during martial law. *Revista Amazonia Investiga*. <https://doi.org/10.34069/ai/2023.61.01.24>.
48. Mangas, C., Lopes, S., Ferreira, P., & Beato, I. Accessing higher education after 23 years old: opportunities and motivations. *Cadernos de Pesquisa*. 2019. <https://doi.org/10.1590/198053145943>.
49. Margasova, V. Toolkit for managing joint cooperative institutions of higher education in wartime settings. *Journal of Strategic Economic Research*. 2023. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2022.4.1>.
50. Maryanko, Y., & Ohrenich, M. Distance education features in the war conditions. *Academic Notes Series Pedagogical Science*. 2023. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-171-176>.
51. Meens, E., Bakx, A., Klimstra, T., & Denissen, J. The association of identity and motivation with students' academic achievement in higher education. *Learning and Individual Differences*, 64, 2018. P. 54-70. <https://doi.org/10.1016/J.LINDIF.2018.04.006>.
52. Milton, S., & Barakat, S. Higher education as the catalyst of recovery in conflict-affected societies. *Globalisation, Societies and Education*, 14, 2016. P. 403 - 421. <https://doi.org/10.1080/14767724.2015.1127749>.
53. Motivation: definition, types, theories, and how to find it - by Kendra Cherry. URL: <https://www.verywellmind.com/what-is-motivation-2795378> (дата звернення: 14.06.2024).

54. Ogorenko, V., Nikolenko, A., Shusterman, T., & Kokashynskiy, V. The integrative model of resiliency in higher education seekers in war conditions. *Medicni perspektivi*, 2018. <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2023.3.289204>.
55. Patyk, R., Benyakh, N., Yakymova, O., Yefimova, A., & Danylyuk, S. (2022). The Use of Information Technology in the Educational Process during Martial Law. *Revista de la Universidad del Zulia*. <https://doi.org/10.46925//rdluz.38.38>.
56. Popovych I., Zhigarenko I., Losiyevska O., Dovbenko S., Kashyryna Ye., Shevchenko R., Piletska L. Research of Achievement Motivation's Impact on the Career Orientations of Future Managers of Organization. *Revista Inclusiones*, 7, 2020. P. 247-263.
57. Prodan, V. Education in conditions of war and emergency situations: experience of countries and prospects for Ukraine. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2023. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.1.20>.
58. Schunk D., DiBenedetto M. Motivation and social cognitive theory. *Contemporary Educational Psychology*, 60, 101832. 2020. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2019.101832>.
59. Sirko R., Bezverkhnia H., Zaverukha O., Chupakhina S., Kyrsta N. Motivation to Get a Second Higher Education: Psychological and Pedagogical Aspect. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19, 2020. P.188-202. <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.2.11>.
60. Vallerand R.J., Pelletier L.G., Blais M.R., Briere N.M., Sénécal C., Vallieres E.F. The Academic Motivation Scale: A Measure of Intrinsic, Extrinsic, and Amotivation in Education. *Educational and Psychological Measurement*, 52, 1992. 1003 - 1017. DOI:[10.1177/0013164492052004025](https://doi.org/10.1177/0013164492052004025)
61. Vasiuk O., Vygovska S., Malyshevskiy O., Nychkalo N., Malyshevskaya I., Zorochkina T. Motivation Discourse of Student's Personality in Educational

Activity. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2022.
<https://doi.org/10.18662/rrem/14.1/514>.

62. Ugwuozor, F., & Ngwoke, D. Assessment of Young People's Motivation for Pursuit of Higher Degree in the Field of Education: Implications for Educational Philosophy and Teacher Policy in Nigeria. *SAGE Open*, 11. 2021. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/21582440211013810> (дата звернення: 24.03.2024).

63. Wigfield, A., & Koenka, A. (2020). Where do we go from here in academic motivation theory and research? Some reflections and recommendations for future work. *Contemporary Educational Psychology*.
<https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101872>.

64. Zapeka Y., Fey S. Sirocha L. Peculiarities of the related type of motivation and academic success of students: cross-cultural aspect. 2020.
<https://doi.org/10.37096/shdisj-20-1.1-0013>.